

СУТНІСТЬ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ ДО БЕЗПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ

THE ESSENCE OF INDIVIDUALISATION OF LEARNING IN THE PREPARATION OF FUTURE GEOGRAPHY TEACHERS FOR CONTINUOUS PROFESSIONAL DEVELOPMENT

У статті визначено місце індивідуалізації навчання у підготовці майбутніх учителів географії, зокрема, під час формування у них готовності до безперервного професійного розвитку. Визначено зміст поняття «індивідуалізація навчання у підготовці майбутніх учителів географії». Актуальність дослідження обумовлена сучасними вимогами до професійної підготовки вчителів. У контексті швидких змін в освітньому середовищі та зростаючих вимог до якості освіти, індивідуалізація навчання стає ключовим фактором, що сприяє ефективному професійному розвитку майбутніх учителів. Це дослідження є важливим для розуміння того, як індивідуалізований підхід у навчанні може підвищити мотивацію, самостійність та професійну компетентність майбутніх учителів географії, що, в свою чергу, сприятиме їхньому безперервному професійному розвитку. Визначено ефективні методи та підходи до індивідуалізації навчання, які можуть бути застосовані у підготовці майбутніх учителів географії. Проаналізовано теоретичні основи індивідуалізації навчання, зокрема, визначено ключові поняття та підходи до індивідуалізації навчання у контексті професійної підготовки вчителів. У дослідженні були використані різноманітні методи: аналіз та синтез, індукція та дедукція, порівняльний метод, спостереження. Методологія дослідження базувалася на системному підході, що передбачає комплексний аналіз проблеми з урахуванням різних аспектів та рівнів. Основні методологічні принципи включали: принцип системності, зокрема розгляд індивідуалізації як системного явища, що включає різні компоненти та рівні; принцип науковості – використання науково обґрунтованих методів та підходів для дослідження проблеми; принцип інтегративності – поєднання теоретичних та практичних методів для досягнення комплексного розуміння проблеми.

Розроблено практичні рекомендації для впровадження індивідуалізованих методів у освітній процес, що включають використання індивідуальних навчальних планів, самостійної роботи студентів та інших методів, що сприяють формуванню готовності до безперервного професійного розвитку.

Ключові слова: готовність до безперервного професійного розвитку, майбутні учителі географії, індивідуальна освітня траєкторія, Середня освіта (Географія).

The article defines the place of individualisation of learning in the training of future geography teachers, in particular, in the formation of their readiness for continuous professional development. The content of the concept of 'individualisation of learning in the training of future geography teachers' is defined. The relevance of the study is due to the modern requirements for teacher training. In the context of rapid changes in the educational environment and growing demands on the quality of education, individualisation of learning is becoming a key factor contributing to the effective professional development of future teachers. This study is important for understanding how an individualised approach to learning can increase the motivation, independence and professional competence of future geography teachers, which in turn will contribute to their continuous professional development. The article identifies effective methods and approaches to individualisation of learning that can be applied in the training of future geography teachers. The theoretical foundations of individualisation of learning are analysed, in particular, the key concepts and approaches to individualisation of learning in the context of teacher training are identified. Various methods were used in the study: analysis and synthesis, induction and deduction, comparative method, observation. The research methodology was based on a systematic approach, which involves a comprehensive analysis of the problem, taking into account various aspects and levels. The main methodological principles included: the principle of systemicity, in particular, consideration of individualisation as a systemic phenomenon that includes various components and levels; the principle of scientificity - the use of scientifically based methods and approaches to study the problem; the principle of integrity - a combination of theoretical and practical methods to achieve a comprehensive understanding of the problem.

Practical recommendations for the implementation of individualised methods in the educational process are developed, including the use of individual curricula, independent work of students and other methods that contribute to the formation of readiness for continuous professional development.

Key words: readiness for continuous professional development, future geography teachers, individual educational trajectory, secondary education (Geography).

УДК 378.147:[37.011.3-051:91
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/75.34>

Носаченко В.М.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри екології,
географії і методики навчання
Університету Григорія Сковороди
в Переяславі

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Актуальність дослідження обумовлена сучасними вимогами до професійної підготовки майбутніх учителів. У контексті швидких змін в освітньому середовищі та зростаючих вимог до якості освіти, індивідуалізація навчання стає ключовим фактором, що сприяє ефективному професійному

розвитку майбутніх учителів. Це дослідження є важливим для розуміння того, як індивідуалізований підхід у навчанні може підвищити мотивацію, самостійність та професійну компетентність майбутніх учителів географії, що, в свою чергу, сприятиме їхньому безперервному професійному розвитку.

У сучасних умовах швидких змін у сфері освіти та професійного розвитку особливо важливим стає процес індивідуалізації підготовки майбутніх учителів географії. Індивідуалізація навчання передбачає врахування особистих потреб, інтересів і професійних орієнтирів студентів, що забезпечує більш ефективний розвиток їхніх професійних компетентностей і готовності до безперервного професійного розвитку [3; 8; 9].

Індивідуалізація в освіті означає адаптацію освітнього процесу відповідно до індивідуальних особливостей здобувачів вищої освіти, їхніх знань, навичок та інтересів. Цей підхід дозволяє підвищити ефективність навчання, забезпечуючи більш глибоке залучення студентів до освітньої діяльності і досягнення кращих результатів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз літератури охоплює дослідження багатьох науковців, які вивчали різні аспекти індивідуалізації навчання та професійного розвитку майбутніх учителів. Н. Воропай визначає самостійну роботу студентів як засіб індивідуалізації їхнього навчання, підкреслюючи важливість самостійної діяльності для формування професійних якостей майбутніх фахівців. С. Білоконний зазначає, що індивідуалізація навчання – «це організація такої системи взаємодії між учасниками навчального процесу, коли найкращим чином враховуються і використовуються індивідуальні можливості й особливості кожного». На думку С. Гончаренко та Н. Ничкало безперервний професійний розвиток є важливою складовою теоретико-методологічні аспекти підготовки майбутніх учителів. Л. Шелестова розглядає індивідуалізацію як пріоритетний напрямок модернізації сучасної освіти. Дані дослідження створюють основу для розуміння сутності індивідуалізації навчання у підготовці майбутніх учителів географії до безперервного професійного розвитку [2; 7; 8; 9]. Особливості індивідуалізації навчання у професійній підготовці майбутніх учителів є актуальною проблемою, що розкрито у наукових дослідженнях О. Блашкової, В. Єремєвої, Л. Журби, В. Круглика, Л. Марушко, О. Непши, К. Осадчої, Н. Прасол, В. Спіріна, О. Шестопалюка та ін. Особливостям теоретичної та методичної підготовки майбутніх учителів географії присвячено праці вітчизняних учених: М. Адобовської, О. Браславської, Л. Воловик, Л. Вішнікіної, С. Коберніка, М. Криловця, Т. Лаврук, Т. Назаренко, О. Непша, І. Рожі, В. Саюк, В. Сиротенка, О. Топузова, Б. Чернова, О. Чубрей та ін. [4; 6; 11; 12].

Однак, незважаючи на значну кількість публікацій, у науково-педагогічних дослідженнях переважають дослідження з окремих питань підготовки майбутніх учителів географії, тоді як питання формування готовності майбутніх учителів географії до безперервного професійного розвитку, а також

роль індивідуалізації у цьому процесі, не знаходять достатнього висвітлення.

Мета статті. Метою дослідження є визначення сутності індивідуалізації у підготовці майбутніх учителів географії та розробка методичних рекомендацій її застосування для забезпечення їхнього безперервного професійного розвитку. Це включає аналіз теоретичних основ індивідуалізації навчання, вивчення сучасних підходів до професійного розвитку майбутніх учителів, а також розробку практичних рекомендацій для впровадження індивідуалізованих методів у освітній процес.

Виклад основного матеріалу. Поняття «індивідуалізація» досліджувалося багатьма науковцями в контексті освіти, і зокрема, у підготовці майбутніх учителів. Вітчизняний дослідник О. Малихін зазначає, що індивідуалізація навчання передбачає створення умов для максимальної реалізації індивідуальних здібностей кожного здобувача освіти. Він наголошує про важливість індивідуальних навчальних стратегій, різних підходах до дистанційного формату навчання та інших методологічних підходах; розвитку співпраці між різними освітніми стейкхолдерами на місцевому, регіональному, національному та міжнародному рівнях [1].

Західний дослідник Дж. Деві, один із основоположників сучасної педагогіки, стверджує, що індивідуалізація навчання повинна враховувати не тільки здібності та інтереси студентів, але й їхній життєвий досвід. Він вважає, що освіта повинна бути гнучкою і адаптивною, щоб відповідати потребам кожного здобувача освіти, забезпечуючи при цьому можливості для розвитку його критичного мислення та самостійності.

Науковці, такі як Р. Гельмант, досліджували індивідуалізацію у підготовці майбутніх учителів, підкреслюючи важливість врахування психологопедагогічних особливостей студентів. Вчений зазначає, що індивідуалізація навчання сприяє більш ефективному засвоєнню матеріалу та розвитку професійних компетентностей, що є критичними для майбутніх педагогів.

Поняття «індивідуалізація навчання у підготовці майбутніх учителів» було також досліджене такими науковцями, як Л. Задорожна-Княгницька, яка акцентує увагу на необхідності створення індивідуальних траєкторій навчання для майбутніх педагогів. Вона вважає, що такий підхід дозволяє студентам максимально розвинути свої професійні якості та підготуватися до викликів, які вони зустрінуть у своїй кар'єрі.

З огляду на наведені підходи, можна визначити поняття «індивідуалізація навчання у підготовці майбутніх учителів географії» як адаптацію освітнього процесу, який враховує індивідуальні особливості, рівень підготовки, інтереси та професійні

цілі кожного студента [5; 8; 10]. Це дозволяє створити оптимальні умови для розвитку необхідних професійних компетентностей, критичного мислення та самостійності, що є ключовими для успішної педагогічної діяльності. Такий підхід забезпечує ефективну підготовку майбутніх учителів географії до професійних викликів, з якими вони можуть зіштовхнутися у своїй кар'єрі.

По-перше, індивідуалізація дозволяє кожному студенту зосередитися на тих аспектах професії, які є для нього найактуальнішими та найбільш значущими. Наприклад, студент, який має інтерес до екологічних аспектів географії, може спеціалізуватися на темах, пов'язаних із збереженням природних ресурсів або змінами клімату. Це дозволяє йому глибше зануритися в область, яка є важливою для його майбутньої кар'єри, і розвивати знання та навички, що найбільше відповідають його професійним цілям.

Законодавство у сфері вищої освіти та процедура акредитації освітніх програм призвело до формування в університетах цілої системи вибору навчальних дисциплін. Здобувачі вищої освіти можуть обирати курси, що відповідають їхнім інтересам в галузі географічних наук, наприклад, дисципліни пов'язані з екологічною, економічною, соціальною, політичною географією, картографією, методикою навчання географії тощо. Така можливість дозволяє здобувачам вищої освіти поглибити знання з певних тем та дослідження, які будуть найбільш корисні для їхньої кар'єри.

У освітній процес підготовки майбутніх учителів географії доцільно зосередити увагу на таких елементах: індивідуальні завдання та проекти, індивідуальні навчальні плани, вибіркові освітні компоненти. Індивідуально підібрані проектні завдання дають студентам можливість зосередитися на темах, що відповідають їхнім інтересам, наприклад, створення карт для локальних проектів або дослідження впливу змін клімату на конкретні регіони.

Розробка навчальних планів, що враховують індивідуальні інтереси і кар'єрні цілі кожного студента. Це може включати додаткові курси або спеціалізації, що дозволяють поглиблено вивчати обрані напрями географії. Зокрема, в Університеті Григорія Сковороди в Переяславі для здобувачів вищої освіти сформовано каталог вибіркового навчальних дисциплін, який включає близько пів тисячі освітніх компонентів.

У рамках індивідуальних навчальних планів здобувачі вищої освіти можуть брати участь у проектах, що відповідають їхнім інтересам. Наприклад, розробка картографічних матеріалів конкретних територій, проведення досліджень про вплив людської діяльності на екосистеми, розробка екологічних стежок тощо.

По-друге, індивідуалізація допомагає в оптимізації навчального процесу, забезпечуючи гнучкість

у виборі навчальних ресурсів і методів. Студенти можуть обирати матеріали та методи навчання, що найбільше відповідають їхньому стилю навчання і ритму. Такі ресурси включати доступ до спеціалізованих онлайн-курсів, інтерактивних симуляцій, або можливість працювати над індивідуальними проектами. Така адаптація навчальних ресурсів допомагає студентам ефективніше освоювати матеріал та зберігати високий рівень мотивації. Індивідуальний підхід дозволяє студентам вибирати або створювати стажування і практичні проекти, що відповідають їхнім кар'єрним амбіціям. Наприклад, студенти, які прагнуть працювати в сфері екології, можуть проходити практику в екологічних організаціях. Практичні заняття, що дозволяють студентам випробувати різні методи викладання, підготовка і проведення уроків, створення навчальних матеріалів. Дані заняття допомагають формувати навички, які будуть необхідні у їхній професійній діяльності. Здобувачі вищої освіти можуть працювати над дослідницькими проектами, що відповідають їхнім інтересам, такими як дослідження географічних аспектів змін клімату або аналіз просторових даних, що розвиває навички критичного мислення і здатність до самостійного дослідження.

Ще однією важливою перевагою індивідуалізації є її вплив на професійний розвиток і кар'єрний ріст майбутніх учителів географії. Індивідуальні навчальні плани дозволяють зосередитися на отриманні знань і навичок, що найбільше відповідають обраній професійній сфері. Наприклад, здобувач вищої освіти, який планує працювати в закладах загальної середньої освіти та використовувати більше геоінформаційних систем в освітньому процесі, може зосередитися на курсах, що навчають роботі з ГІС, просторовому аналізу та картографії. Це дозволяє студенту отримати практичні навички, які є критично важливими для успішної кар'єри в цій області.

Індивідуалізація також сприяє розвитку самостійного навчання і навичок саморегуляції. Студенти, які мають можливість формувати власний навчальний шлях, стають більш відповідальними за своє навчання і розвиток. Вони вчаться планувати своє навчання, ставити цілі, і оцінювати власні досягнення, що є важливими навичками для безперервного професійного розвитку. Індивідуалізація допомагає студентам розвивати навички самостійного навчання, що є критично важливим для безперервного професійного розвитку. Студенти навчаються управляти своїм навчальним процесом, визначати власні навчальні потреби і знаходити відповідні ресурси. Розвиток навичок для створення і підтримки професійних мереж, участь у конференціях, семінарах і вебінарах, що дозволяє студентам підтримувати зв'язки з фахівцями та бути в курсі новітніх тенденцій у географії.

Завдяки індивідуалізації, навчальний процес стає більш орієнтованим на досягнення конкретних професійних цілей, що допомагає студентам швидше адаптуватися до змінюваного професійного середовища. Індивідуальний підхід дозволяє студентам не тільки глибше освоювати матеріал, але й активно застосовувати отримані знання на практиці, що є критично важливим для ефективного безперервного професійного розвитку. Індивідуалізація в підготовці майбутніх учителів географії забезпечує адаптацію навчального процесу до особистих потреб і професійних цілей студентів. Це дозволяє не тільки поглибити знання і навички в специфічних галузях географії, а й підготувати студентів до активного і безперервного професійного розвитку. Інтеграція індивідуальних навчальних планів, гнучкого вибору ресурсів та методів, а також розвитку практичних і дослідницьких навичок забезпечує високий рівень підготовки і відповідність сучасним вимогам професії.

Впровадження індивідуалізованих методів у підготовці майбутніх учителів географії до безперервного професійного розвитку потребує комплексного підходу. Виходячи із зазначеного можна надати кілька практичних рекомендацій:

1) регулярне оцінювання знань, навичок та інтересів майбутніх учителів географії для визначення їхніх індивідуальних потреб та потенціалу;

2) розробка, удосконалення і впровадження індивідуальних навчальних планів, які враховують індивідуальні особливості майбутніх учителів географії, їхні сильні та слабкі сторони;

3) застосування різних педагогічних технологій, таких як проєктне навчання, проблемно-орієнтоване навчання, інтерактивні методи та технології дистанційного навчання;

4) організація системи менторства, де досвідчені викладачі допомагають студентам розвивати професійні навички та компетенції;

5) забезпечення регулярного зворотного зв'язку для студентів щодо їхнього прогресу, що допомагає коригувати навчальні плани та методи навчання;

6) заохочення студентів до самостійного пошуку інформації, аналізу та критичного мислення, що сприяє їхньому професійному зростанню;

7) використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для створення інтерактивного та динамічного навчального середовища.

Ці рекомендації допоможуть створити ефективну систему підготовки майбутніх учителів географії, орієнтовану на їхній безперервний професійний розвиток.

Висновки. Отже, індивідуалізація в освіті має значний позитивний вплив на безперервний професійний розвиток, оскільки вона дозволяє адаптувати навчальний процес відповідно до індивідуальних потреб, інтересів і кар'єрних цілей

студентів. Цей підхід сприяє глибшому розумінню предмета, розвитку спеціалізованих навичок і підготовці до успішної професійної діяльності. Можна визначити ключові переваги індивідуалізації для безперервного професійного розвитку: підвищення мотивації, гнучкість у розвитку навичок, покращення якості навчання.

Індивідуалізація є ключовим аспектом підготовки майбутніх учителів географії до безперервного професійного розвитку. Вона дозволяє адаптувати освітній процес до індивідуальних потреб і особливостей кожного студента, що в свою чергу сприяє більш ефективному розвитку професійних компетенцій та підвищенню якості освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Dudar, V., Nosachenko, V., Vasenko, O., Pochtarov, S., & Yakuba, V. (2024). Legislative regulation of online and remote learning in higher education institutions. *Social & Legal Studies*, 7(2), 222–233. <https://doi.org/10.32518/sals2.2024.222>

2. Блашкова О. Ключові компетентності майбутніх вчителів природничих спеціальностей та їх вплив на формування світоглядних орієнтирів сучасної студентської молоді. *Молодь і ринок*. 2019. No 5 (172). С. 184–189.

3. Єремєєва В.М. Індивідуалізація як перспективний спосіб створення технологічних систем професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя. *Професійна педагогічна освіта: системні дослідження* : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. С. 210–230.

4. Марушко Л. Особливості підготовки майбутніх учителів природничих спеціальностей на засадах диференціації та індивідуалізації навчання. *Молодь і ринок*. No 4 (224), 2024. С. 98–103. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.301830>.

5. Марушко Л. П. Актуальність диференційованої та індивідуалізованої підготовки майбутніх учителів природничих спеціальностей у закладах вищої освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2023. No 93. С. 90–94.

6. Носаченко В. М. Methodological aspects of training future geography teachers for continuous professional development. *Scientia et societas*. Вип. 2. 2023. С. 110–119. <https://doi.org/10.31470/2786-6327/2023/2/110-118>

7. Носаченко В. М. Теоретичне обґрунтування педагогічної системи підготовки майбутніх учителів географії до безперервного професійного розвитку. *Професійна освіта: методологія, теорія та технології*. Вип. 15. 2022. С. 188–206. <https://doi.org/10.31470/2415-3729-2022-15-188-206>.

8. Осадча К., Осадчий В., Спірін О., Круглик В. Реалізація індивідуалізації та персоналізації навчання засобами Moodle. *Молодь і ринок* 2021. No 1 (187). С. 38–43.

9. Прасол Н. О. Індивідуалізація професійної підготовки майбутніх учителів. *Науковий вісник МДУ імені В. О. Сухомлинського. педагогічні науки*.

Випуск 1.31. С. 151–157. URL: http://en.mdu.edu.ua/wp-content/uploads/files/21_3.pdf

10. Шестопалюк О. В. Індивідуалізація професійної підготовки майбутніх учителів (2013). *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, 35, 3–8. <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/3135>

11. Непша, О. Індивідуалізація професійної підготовки майбутніх вчителів географії в контексті

освіти для стійкого розвитку. Наукові дослідження та інновації в галузі суспільно-гуманітарних наук : зб. матеріалів I Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції (м. Мелітополь, 24 листопада 2021 р.), 1. с. 221–224.

12. Журба, Л. В. Individualization of pedagogical practice as a means of improving the quality of professional training of future teachers of history. *Educational Dimension*, 2011, 31, 157–162. <https://doi.org/10.31812/educdim.4664>